

Успомніце. Разгледзьце фотаздымкі (с. 131), на якіх адлюстраваны слуцкія паясы. Ці можна іх аднесці да твораў нацыянальнага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва? Растлумачце чаму. Якія яшчэ шэдэўры беларускага народнага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва вы ведаеце? Пералічыце.

Размы́сна — *тут:* па-майстэрску.

Этно́граф — спецыяліст у галіне асаблівасцей быту, культуры, звычаяў якога-небудзь народа, мясцовасці.

Фалькляры́ст — спецыяліст па фальклору (вуснай народнай творчасці).

Самату́жны — зроблены сваімі рукамі.

Ваяво́да — начальнік войска, кіраўнік горада ці акругі ў старажытных часах.

Кафтáн — даўнейшая двухбортная мужчынская і жаночая верхняя вопратка з доўгімі поламі і падоўжанымі рукавамі.

Пóрткі (*разм.*) — тое, што і штаны.

Фрагменты слуцкіх паясоў

Слуцкія паясы

(Скарочана)

Мікола Чарняўскі

Магчыма, вам даводзілася чуць такую калыханку: «Пайшоў Лёнік у лясок, знайшоў сабе паясок слуцкае работы». Калыханка гэта — з даўніх часоў, як і сама легенда пра слуцкіх ткачых, пра іх умелыя «залатыя рукі, што тонка пралі, звонка ткалі ды размысна ўзор клалі». Хочацца яшчэ нагадаць пранікнёныя радкі Максіма Багдановіча пра ткачых:

Ад родных ніў, ад роднай хаты
У панскі двор дзеля красы
Яны, бяздольныя, узяты
Ткаць залатыя паясы...

Паясы, праўда, больш простыя, сатканыя з лёну ды воўны, меў кожны беларускі селянін. Бо пояс лічыўся, бадай, самым галоўным у тагачасным сялянскім адзенні. «Паяўленне без шапкі і портак, — пісаў вядомы беларускі этнограф і фалькларыст Нікіфароўскі, — не здзівіць старонніх так, як паяўленне без апаяскі».

Паны насілі шаўковыя паясы, што завозіліся купцамі найчасцей з Турцыі і Персіі. Вялікі попыт і высокая цана на іх прымусілі купцоў задумацца: «А ці не наладзіць выраб паясоў на месцы, дома?» Пачалі ўзнікаць саматужныя майстэрні, якія атрымалі назву «персіярні».

У гэты ж час, у сярэдзіне васьмнаццатага стагоддзя, далёка пайшла слава пра тканыя паясы слуцкай

фабрыкі. А пачалося ўсё з таго, што віленскі ваявода князь Радзівіл заснаваў у горадзе над Случчу персіярыню. Для сваёй фабрыкі ён прывёз у Слуцк персаў і тўрак. Але іх было мала. І да ткацтва паясоў пачалі далучаць мясцовых умельцаў, якіх на Случчыне было шмат, бо гэта рамяство са старажытных часоў шанавалася ў народзе, лічылася за сапраўднае мастацтва. Ткачоў часцей за ўсё набіралі з прыгонных, пад прымусам, надоўга разлучаючы з сям'ёй, з роднымі мясцінамі. Беларuskія майстры ўнеслі ў малюнак паясоў узоры, што былі найбольш блізкія і родныя іх сэрцу, цешылі вока, зачароўвалі сваёй сціплай, але непаўторнай красой...

Ткаліся слуцкія паясы даўжынёю ад двух да чатырох з паловаю метраў, з шаўковых, залатых і сярэбраных нітак, прывезеных з-за мяжы. На рагу пояса, з абодвух бакоў, ткалася метка на стараславянскай і лацінскай мовах: «Слуцк», «У горадзе Слуцку», «Зроблена ў Слуцку».

Слуцкая фабрыка працавала да 1844 года. Пасля таго як у Беларусі забаранілі насіць кафтаны, неабходнасць у слуцкіх паясах адпала і вытворчасць іх спынілася.

Слуцкія паясы даўно сталі скарбам беларускага народнага мастацтва. Магчыма, вам давядзецца пабываць на экскурсіі ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. І там вас чакае цуд — сустрэча са слуцкімі паясамі.

Не звялося знакамітае рамяство слуцкіх умельцаў. Сёння ў горадзе над Случчу працуе фабрыка мастацкіх вырабаў. І на тканых паясах, што вырабляюцца тут, можна ўбачыць малюнкi і ўзоры слаўтых калісьці слуцкіх паясоў, паясоў з легенды.

Як і тыя ўзоры, жыве сярод людзей і даўня каляханка: «Пайшоў Лёнік у лясок, знайшоў сабе паясок слуцкае работы».

1. Назавіце, у якім стагоддзі князь Радзівіл заснаваў у Случку персіярню:

- а) у сярэдзіне 18-га стагоддзя;
- б) у 16-м стагоддзі;
- в) у 12-м стагоддзі;
- г) у 20-м стагоддзі.

2. Чаму слуцкія ткачы ўносілі ў малюнак паясоў родныя ўзоры, а не персідскія?

3. Вызначце мэту, з якой пісаўся тэкст:

- а) указаць першага заснавальніка слуцкай персіярні;
- б) раскрыць гістарычную славу нацыянальнага скарбу — слуцкага паяса;
- в) выхоўваць у чытача гонар за Радзіму;
- г) заклікаць чытача да ўдзелу ў захаванні і помнажэнні нацыянальнага багацця.

4. У канцы апавядання аўтар піша, што і ў наш час «не звялося знакамітае рамяство слуцкіх умельцаў». Чаму сучасныя случчане адраділі гэта рамяство — пабудавалі фабрыку мастацкіх вырабаў? Выберыце для адказу 2 сцверджанні:

- а) з мэтай захавання гістарычнай і культурнай памяці пра нашых продкаў;

- б) з мэтай праславіцца, як некалі продкі;
 в) на вырабе слуцкіх паясоў выхоўваць нацыянальны гонар сучасных беларусаў.
5. Уявіце, што вы з'яўляецеся экскурсаводам у Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь. Што вы раскажаце замежным гасцям пра слуцкія паясы (іх памеры, выраб, узоры) і працу ткачоў?
 6. На якую тэму напісана апавяданне? Для вызначэння тэмы пры неабходнасці скарыстайцеся слоўнікам-памочнікам, што знаходзіцца на форзацы 2.
 7. Вызначце, у якой з пералічаных кніг можа сустрэцца інфармацыя пра слуцкія паясы. Выберыце толькі адзін адказ з ліку прапанаваных:
 - а) сямейны даведнік;
 - б) тлумачальны слоўнік;
 - в) этнаграфічная энцыклапедыя;
 - г) энцыклапедыя «Вакол свету».

Сяргей Гумілеўскі. Помнік ткачу;
 помнік «Адраджэнне слуцкага паяса»

Слуцкі паяс
 на князю